

Προπτυχιακή Εργασία

Ρώτας Κωνσταντίνος

Διεθνές Δίκαιο και Σύνταγμα

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. Ο ορισμός του Συντάγματος

Η διατύπωση του ορισμού της έννοιας «Σύνταγμα» είναι ένα δύσκολο εγχείρημα καθώς δεν μπορεί να περιοριστεί στα στενά όρια ενός συγκεκριμένου γραπτού κειμένου, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους κανόνες, είτε γραπτούς, είτε άγραφους. Πολύ γενικά και αόριστα θα μπορούσαμε να το περιγράψουμε ως ένα σύνολο θεμελιωδών κανόνων . Για να αποφύγουμε, ωστόσο την αοριστία και τις γενικότητες, είναι σκόπιμο να προβούμε σε διακρίσεις. Έτσι διακρίνουμε το Σύνταγμα σε οιονεί σύνταγμα, σύνταγμα με την παραδοσιακή/ευρεία έννοια και σε σύγχρονο/υπό την στενή έννοια σύνταγμα .

- Σύμφωνα με την παραδοσιακή έννοια, σύνταγμα είναι «σύνολο κανόνων (γραπτών ή άγραφων, ήπιων ή αυστηρών, τυπικά ανώτερων ή ισοδύναμων προς το κοινό δίκαιο), που ρυθμίζουν τη μορφή του κράτους, την οργάνωση και τα όρια της κρατικής εξουσίας και τις σχέσεις της με τους πολίτες .
- Σύνταγμα υπό τη στενή έννοια, είναι «ο γραπτός, σε ιδιαίτερο κείμενο διατυπωμένος, υπέρτατος, γενικός, καθολικός, θεμελιώδης νόμος, που έχει τεθεί με ειδική διαδικασία, ρυθμίζει τη συνολική κοινωνική, πολιτική, οικονομική ζωή και έννομη τάξη, έχει αυξημένη τυπική δύναμη και μεταβάλλεται με διαδικασία δυσχερέστερη της προβλεπόμενης για τους κοινούς νόμους, των οποίων ιεραρχικά προΐσταται .»
- Οιονεί σύνταγμα «είναι οποιοδήποτε συνταγματικό μόρφωμα συγκεντρώνει ορισμένα, όχι όμως όλα τα τυπικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά του συντάγματος .»

2. Τα τυπικά και τα ουσιαστικά στοιχεία του Συντάγματος

Από τους παραπάνω ορισμούς που έχουν διατυπωθεί, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα. Κατ' αρχήν, ο πρώτος ορισμός παραπέμπει στη δυαδιστική θεωρία του Συντάγματος, δηλαδή πως κάθε συνταγματικό μόρφωμα, ανεξαρτήτως τυπικών στοιχείων (γραπτό, τυπικά ανώτερο ή αυστηρό) περιλαμβάνεται στην εννοιολογική κατηγορία του συντάγματος. Αντίθετα οι ακόλουθοι ορισμοί αποτελούν μέρος της μονιστικής προσέγγισης, η οποία εκλαμβάνει ως σύνταγμα κάθε μόρφωμα που περιλαμβάνει και τα τυπικά και τα ουσιαστικά στοιχεία (corpus+animus), ενώ κατατάσει τα νομικά μορφώματα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις στην εννοιολογική κατηγορία του οιονεί συντάγματος. Ανακεφαλαιώνοντας, τυπικά στοιχεία ενός συνταγματικού κανόνα είναι η γραπτή μορφή, η αυστηρότητα (δηλαδή η δυσχέρεια της αναθεώρησής του) και το ότι είναι υπέρτατος (έχει αυξημένη τυπική ισχύ). Ουσιαστικά στοιχεία είναι η γενικότητα, η καθολικότητα (αφορά τη συνολική έννομη τάξη) και η μεγάλη σημασία του (θεμελιώδης νόμος).

3. Το Συνταγματικό Δίκαιο

Όπως είναι γνωστό, δίκαιο είναι ένα σύνολο γενικών και αφηρημένων κανόνων που κατά τρόπο ετερόνομο και επιτακτικό ρυθμίζουν τις σχέσεις των μελών μιας κοινωνίας στο πλαίσιο μιας συντεταγμένης πολιτείας. Οι κανόνες αυτοί εκπέμπουν αναγκαστική τυπική δύναμη και είναι καθολικοί ρυθμιστές της εξωτερικής μας συμπεριφοράς, αφορούν την συνολική κοινωνική, οικονομική και πολιτική συμβίωση.

Έχοντας συνειδητοποιήσει πλήρως την έννοια του δικαίου, μπορούμε να προσεγγίσουμε το ιδιαίτερο περιεχόμενο του συνταγματικού δικαίου. Το συνταγματικό δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τις σχέσεις που διέπουν τους φορείς της δημόσιας εξουσίας και τις σχέσεις μεταξύ αυτών και των ιδιωτών.

Το συνταγματικό δίκαιο, του οποίου αντικείμενο είναι οι κανόνες που αφορούν κυρίως τη δημόσια εξουσία, είναι επομένως κλάδος του (εσωτερικού) δημοσίου δικαίου. Βασική πηγή του είναι το Σύνταγμα. Ωστόσο, και άλλοι κανόνες με αυξημένη τυπική ισχύ, είτε άμεσα, είτε έμμεσα, αποτελούν πηγές του.

4.Οι πηγές του Συνταγματικού Δικαίου

Ως πηγές του Συνταγματικού δικαίου χαρακτηρίζονται οι κανόνες δικαίου που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των φορέων της κρατικής εξουσίας, αλλά και μεταξύ των φορέων αυτών και των ιδιωτών. Με άλλη διατύπωση, «είναι οι κανόνες που συγκροτούν το περιεχόμενο του συνταγματικού δικαίου .» Οι πηγές του συνταγματικού δικαίου είναι οι ακόλουθες:

A) Το τυπικό σύνταγμα και οι πράξεις αυξημένης τυπικής ισχύος

- Το τυπικό σύνταγμα: Όπως επισημάνθηκε προηγουμένως(σελ. 3), το τυπικό σύνταγμα είναι το γραπτό κείμενο που φέρει τον ομώνυμο τίτλο και αποτελεί νόμο αυστηρό και υπέρτατο, καθώς οι διατάξεις του κατέχουν τη μεγαλύτερη τυπική ισχύ έναντι κάθε άλλου κανόνα δικαίου στην ιεραρχία της εννόμου τάξεως. Το τυπικό, λοιπόν, σύνταγμα αποτελεί τη βασικότερη πηγή του συνταγματικού δικαίου. Ενδεικτικά, οι διατάξεις των συνταγμάτων που αφορούν στην αναθεώρηση, την κατάργηση αντισυνταγματικών νόμων και του ελέγχου της συνταγματικότητάς τους, είναι χαρακτηριστικά της ανώτερης τυπικής ισχύος του . Το ελληνικό Σύνταγμα θεσπίστηκε το 1975 και αναθεωρήθηκε έκτοτε μόνο δύο φορές, το 1986 και το 2001, σε αντίθεση με άλλα συντάγματα, όπως το γερμανικό, τα οποία, αν και αυστηρά, αναθεωρούνται με μεγαλύτερη συχνότητα.
- Οι συντακτικές πράξεις: «Συντακτικές πράξεις είναι οι εκδιδόμενες από de facto κυβερνήσεις πράξεις τυπικά ισοδύναμες προς τους συνταγματικούς κανόνες.» Οι συντακτικές πράξεις εκδίδονται κυρίως όταν δεν υπάρχει κυβέρνηση π.χ. σε περιόδους πολιτικής ανωμαλίας και μπορούν να διακριθούν σε δύο βασικές κατηγορίες, τις συντακτικές πράξεις προς κατάλυση και τις συντακτικές πράξεις προς αποκατάσταση της δημοκρατίας. Οι πρώτες εκδίδονται κατά κανόνα από επαναστατικές κυβερνήσεις, οι οποίες έχουν ως στόχο την κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και την εγκαθίδρυση κάποιου άλλου. Οι δεύτερες εκδίδονται συνήθως μετά την άρση πραξικοπημάτων προς αποκατάσταση της πολιτικής και καθεστωτικής νομιμότητας. Η ισχύς τους είναι ίση με την ισχύ των νόμων του Συντάγματος και των ψηφισμάτων.
- Τα ψηφίσματα: Είναι πράξεις που εκδίδονται από συντακτική ή αναθεωρητική συνέλευση, σε περίπτωση που δεν υφίσταται σύνταγμα, ισάξιες με τους συνταγματικούς, τυπικά ανώτερους νόμους προς κάλυψη του πολιτικού κενού.

B) Οι εκτελεστικοί του συντάγματος τυπικοί νόμοι

Πρόκειται για νόμους που προέρχονται από τη Βουλή, οι οποίοι εξειδικεύουν συνταγματικούς κανόνες που αφορούν τα ατομικά δικαιώματα και διαθέτουν ρυθμιστικό περιεχόμενο. Επειδή δεν έχουν αυξημένη τυπική ισχύ, δύνανται να καταργηθούν από νόμο. Κατ' εξαίρεση αυξημένη τυπική ισχύ διαθέτουν οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος.

Γ)Οι κανονιστικού περιεχομένου πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας και της διοίκησης
Είναι πράξεις που εκδίδονται από την εκτελεστική εξουσία, όπως π..χ. τα προεδρικά διατάγματα ή υπουργικές αποφάσεις κ.α.

Δ)Το συνταγματικό έθιμο

Όπως θα δούμε και στη συνέχεια για το διεθνές δίκαιο, έθιμο είναι ένας άγραφος κανόνας δικαίου που χαρακτηρίζεται από μακρόχρονη και αδιάκοπη συμπεριφορά, με την πεποίθηση της υπακοής σε κανόνα δικαίου. Το έθιμο έχει την ικανότητα να συμπληρώνει ή ακόμα και να καταργεί τον κανόνα δικαίου

Ε) Ο κανονισμός της Βουλής

Εφόσον ο κανονισμός της Βουλής ορίζει ρητά τις αρμοδιότητες των εκπροσώπων του έθνους και τις διαδικασίες που προϋποθέτει κάθε ενέργειά τους, αποτελεί μια πηγή του συνταγματικού δικαίου, του οποίου αντικείμενο είναι η μελέτη του τρόπου άσκησης της δημόσιας εξουσίας.

ΣΤ) Το διεθνές δίκαιο

Αφορά τους κανόνες δικαίου της διεθνούς εννόμου τάξεως τους οποίους έχει ενστερνιστεί το εθνικό δίκαιο κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος. Είτε απαιτείται ειδική διαδικασία για την κύρωσή τους (στο συμβατικό διεθνές δίκαιο) είτε ισχύουν αυτοδικαίως (για το εθιμικό διεθνές δίκαιο), προκειμένου να καταστούν εσωτερικό δίκαιο, οι νόμοι της διεθνούς εννόμου τάξεως αποτελούν το προϊόν της διεθνώς αναγνωρισμένης αναγκαιότητας για τη ρύθμιση συγκεκριμένων κοινών προβλημάτων.

Ζ)Το κοινοτικό δίκαιο

Είναι το σύνολο των κανόνων δικαίου στους οποίους υπόκεινται τα κράτη μέλη της

Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Η Ελλάδα ως ένα από αυτά, περιλαμβάνει στο Σύνταγμά της ειδική ρύθμιση που αφορά στους συγκεκριμένους κανόνες (άρθρο 28§3 Σ).

Η) Η νομολογία του ΑΕΔ του άρθρου 100 του Συντάγματος

5. Η ιεραρχία των κανόνων δικαίου

Οι κανόνες της έννομης τάξης είναι ιεραρχημένοι ανάλογα με την τυπική δύναμη, την ισχύ κάθε μιας από τις κατηγορίες στις οποίες ανήκουν. Στην κορυφή της ιεραρχίας βρίσκονται συνεπώς οι υπέρτατοι νόμοι, από τους οποίους πηγάζουν οι υπόλοιποι και που εκφράζουν το γενικότερο πνεύμα του πολιτεύματος. Η ιεραρχία της ελληνικής έννομης τάξεως έχει ως εξής:

- Σύνταγμα-πράξεις/νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος

- Διεθνές Δίκαιο

- Νόμοι

- Κανονιστικές πράξεις της διοίκησης

Κυρίαρχος λοιπόν ρυθμιστής της εννόμου τάξεως είναι το σύνταγμα. Ακολουθεί το διεθνές δίκαιο, μετά ο νόμος και τέλος οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης. Η μεσολάβηση του Διεθνούς Δικαίου μεταξύ των νόμων και του Συντάγματος εξηγείται από το άρθρο 28, το οποίο στην πρώτη παράγραφο του ορίζει πως οι γενικώς παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις, μετά από την επικύρωσή τους με νόμο, καθίστανται αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού δικαίου και έχουν ανώτερη ισχύ από την ισχύ νόμου.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Α) Γενικά για το διεθνές δίκαιο- η νομική φύση του διεθνούς δικαίου

Με την εμφάνιση του κράτους, η ανάγκη για την οργάνωση και τη λειτουργία της διεθνούς κοινότητας, η οποία θα εξασφαλίζει την ομαλή πορεία στις διακρατικές σχέσεις, έγινε επιτακτική. Αιτία λοιπόν της θέσπισης κανόνων διεθνούς δικαίου ήταν κατά βάση «η ανάγκη για την οργάνωση του κοινωνικού βίου πάνω σε σταθερές και λειτουργικά συνεκτικές θεσμικές βάσεις. » Στο επίκεντρο του διεθνούς δικαίου, επομένως, βρίσκονται τα ίδια τα κράτη, οι «νομοθέτες» του. Νομοθέτες είτε μέσω της πρακτικής που ακολουθούν στο διεθνή χώρο, είτε με ρητή τους δήλωση βουλήσεως προς πράξη ή παράλειψη απέναντι σε άλλο κράτος.

Αν θα θέλαμε στο σημείο αυτό να κατασκευάσουμε έναν ορισμό για το διεθνές δίκαιο, θα λέγαμε πως το διεθνές δίκαιο είναι το σύστημα των κανόνων που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ κρατών ή διεθνών οργανισμών. Η διεθνής έννομη τάξη αποτελείται από τους γενικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου, οι οποίοι είναι κατά κανόνα εθιμικοί, και από τους κανόνες των διεθνών συμβάσεων. Τόσο οι γενικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου, όσο και οι διεθνείς συμβάσεις (αφότου επικυρωθούν με νόμο) κατέχουν θέση ανώτερη από το νόμο, όχι όμως και από το σύνταγμα. Η ιδιαίτερη αυτή έμφαση του συντακτικού νομοθέτη για το διεθνές δίκαιο είναι εύγλωττα διατυπωμένη στο άρθρο 28 του Συντάγματος, ιδιαίτερα στην πρώτη παράγραφο.

Με τον όρο γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, αναφερόμαστε ουσιαστικά στις γενικές αρχές του (διεθνούς) δικαίου, και στα διεθνή έθιμα. Ανάλογα με την ευρύτητα της εφαρμογής τους, διακρίνονται σε καθολικά αποδεκτούς ή οικουμενικούς και σε κατά πλειοψηφία αποδεκτούς ή γενικούς. Το οικουμενικό λοιπόν δίκαιο αναφέρεται σε νόμους που ισχύουν για όλα τα κράτη, ενώ το τοπικό, αναφέρεται σε ορισμένη περιοχή. Οι γενικώς παραδεγμένοι κανόνες αφορούν κυρίως αρχές, όπως η επιδίωξη της ειρήνης, της

δικαιοσύνης, των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών κ.ο.κ. .

Με τον όρο διεθνές συμβατικό δίκαιο, αναφερόμαστε στις διεθνείς συμβάσεις και ιδίως στις διεθνείς συνθήκες. Το συμβατικό δίκαιο αφορά δηλαδή ζητήματα κήρυξης πολέμου, σύναψης ειρήνης, συμμαχιών ή εμπορικών σχέσεων μεταξύ κρατών, συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις κ.ο.κ..

Β) Τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου

Τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου είναι τα ακόλουθα:

1)Το κράτος: Βασικό υποκείμενο του διεθνούς δικαίου είναι το κράτος. Το κράτος είναι μια οργανωμένη κοινότητα ανθρώπων, εγκατεστημένων σε μια χώρα, η οποία (κοινότητα) ασκεί στα μέλη της αυτοδύναμη εξουσία και έχει τη μορφή νομικού προσώπου. Τα στοιχεία του κράτους είναι, όπως διαφαίνονται και από τον ορισμό, η χώρα, ο λαός και η αυτοδύναμη εξουσία. Με τον όρο χώρα εννοούμε το γεωγραφικό χώρο του κράτους, ο οποίος συνίσταται σε στεριά και θάλασσα . Με τον όρο λαό, εννοούμε το σύνολο των ανθρώπων με κοινή ιθαγένεια που ζούν σε μια χώρα . Παράλληλα απαντώνται και άλλοι όροι, όπως το έθνος (περιλαμβάνει και τους ομογενείς) ή ο πληθυσμός (κυρίως σε περιπτώσεις πολλών εθνοτήτων εντός μιας χώρας, π.χ. ευρωπαϊκή κοινότητα). Τέλος, με τον όρο εξουσία εννοούμε την δύναμη επιβολής που διαθέτει το κράτος έναντι του λαού, για τη διασφάλιση της ομαλότητας και της τάξεως. Τα κύρια στοιχεία της είναι: I) πρωτογενής, δηλαδή δεν αντλεί την ισχύ της από κάποια άλλη πηγή, αντιθέτως, από την ίδια πηγάζουν όλες οι εξουσίες. II) αυτοδύναμη, δηλαδή επιβάλλεται από τα όργανα-μέσα που ορίζει η ίδια και III) κυρίαρχη, ως ανώτατη εξουσία του κράτους. Σε αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούμε να προσθέσουμε το ότι είναι εννιαία και αδιαίρετη, καθώς και ότι είναι θεσμοποιημένη.

2)διεθνείς οργανισμοί: είναι οργανισμοί, οι οποίοι ιδρύονται με συνθήκη που συνάπτουν τα κράτη. Στόχος τους είναι να επεκτείνουν τις εργασίες τους σε διεθνές επίπεδο. Η διάδοσή τους είναι ιδιαίτερα αισθητή στην Ευρώπη, όπου τους παρέχονται διευκολύνσεις από το κοινοτικό δίκαιο για την περαιτέρω επέκταση και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.

3)Τα άτομα: Εκτός από τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς, υποκείμενα του διεθνούς δικαίου μπορούν να αποτελούν και συγκεκριμένα άτομα, σε ειδικές περιπτώσεις. Για παράδειγμα, υποκείμενα του διεθνούς δικαίου είναι τα υποκείμενα του διεθνούς ποινικού δικαίου, δηλαδή άτομα που έχουν διαπράξει σοβαρό αδίκημα εις βάρος ενός κράτους και κρίνονται ως άξια διεθνούς ποινικής μεταχείρισης.

Γ) Οι πηγές του διεθνούς δικαίου

Το διεθνές δίκαιο αποτελείται από δύο βασικά στοιχεία, το εθιμικό διεθνές δίκαιο και το συμβατικό διεθνές δίκαιο. Όπως γίνεται κατανοητό με μια πρώτη ματιά, το μεν αναφέρεται σε κανόνες εθιμικούς μεταξύ των κρατών, ενώ το δε αναφέρεται σε ρητούς γραπτούς κανόνες που υπογράφουν τα κράτη με απαύγασμα τις συνθήκες.

1)Το έθιμο: το έθιμο είναι ο άγραφος κανόνας δικαίου που διαγράφεται από μία επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά με την πεποίθηση δικαίου. Επομένως, δύο είναι τα βασικά στοιχεία του εθίμου: I) το πραγματικό, δηλαδή η επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά και II) η πεποίθηση δικαίου (opinio iuris), δηλαδή το γεγονός ότι τα μέρη, τηρώντας αυτή την επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά, πιστεύουν ότι υπακούν σε κανόνα δικαίου. Ανάλογα με το αν τηρείται σε ολόκληρο χώρο ή σε τμήμα αυτού, το έθιμο διακρίνεται σε γενικό ή τοπικό. Στην περίπτωση που μας απασχολεί, γενικό έθιμο έχουμε όταν τηρείται από ένα ευρύ σύνολο κρατών, ενώ τοπικό, όταν τηρείται από ορισμένα μόνο κράτη. Από πλευράς διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 38§1 του Καταστατικού Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης το έθιμο ορίζεται ως «η γενική πρακτική που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου.» Το έθιμο, πρέπει να τονιστεί, αποτελεί «το πρώτο θεσμικό πλαίσιο συμπεριφοράς μεταξύ των κρατών. Από αυτό αντλούν την πηγή, αλλά και την ισχύ τους θεσμοί όπως: η διπλωματική αντιπροσώπευση, η ετεροδικία του κράτους, η ουδετερότητα σε περίπτωση ένοπλης συρράξεως, το δίκαιο σχετικά με τις συνθήκες κ.α. .» Ο καθορισμός του εθίμου γίνεται από τα διεθνή δικαστήρια-ιδίως της Χάγης- και από τα εσωτερικά δικαστήρια των κρατών.

2)Οι διεθνείς Συνθήκες: Οι διεθνείς συνθήκες είναι δικαιοπραξίες για τη ρύθμιση σχέσεων στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας. Πρόκειται δηλαδή για δηλώσεις βουλήσεως στις οποίες

προβαίνουν τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, για την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων τους, τέτοιες ώστε να αναγνωρίζονται ως έγκυρες από το διεθνές δίκαιο. Βασικά θέματα που ρυθμίζονται από συνθήκες είναι τα εδαφικά ζητήματα, οι όροι στις διεθνείς συναλλαγές, συμμαχίες, η σύναψη ειρήνης, η προστασία των δικαιωμάτων κ.α.. Οι δηλώσεις βουλήσεως αυτές έχουν τη μορφή συμβάσεων. Οι συμβατικές σχέσεις μπορούν να συνάπτονται ως εξής: I) μεταξύ κρατών, II) μεταξύ κρατών- διεθνών οργανισμών με δικαιοπρακτική ικανότητα, III) μεταξύ διεθνών οργανισμών με δικαιοπρακτική ικανότητα. Με τη σύναψη της συνθήκης τα υποκείμενα της συμβατικής σχέσης αποκτούν τα συγκεκριμένα δικαιώματα και δεσμεύονται από τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που προβλέπει η συνθήκη. Το τελευταίο βήμα για την ολοκλήρωση της διαδικασίας είναι η επικύρωση της συνθήκης.

Δ) Η απονομή της διεθνούς δικαιοσύνης- Το διεθνές δικαστήριο της Χάγης

Ως κανόνες δικαίου, οι διεθνείς κανόνες έχουν καταναγκαστικό χαρακτήρα. Βέβαια οι κυρώσεις των διεθνών κανόνων είναι διαφορετικές, σε ο, τι αφορά τον καταναγκασμό, από τις προβλεπόμενες του εσωτερικού δικαίου. Σε διεθνές επίπεδο υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, με στόχο την επιβολή δεσμευτικότερων κανόνων. Μέχρι στιγμής, υπάρχει διεθνές δικαστήριο το οποίο αναλαμβάνει την απονομή δικαιοσύνης και την επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες των θεσπισμένων από τα κράτη κανόνων, δεν υφίσταται ωστόσο επαρκής δικαιοδοτικός μηχανισμός για την εφαρμογή και ουσιαστική τήρηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Το βασικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών, όσον αφορά την απονομή της διεθνούς δικαιοσύνης είναι το διεθνές δικαστήριο της Χάγης. Όσον αφορά τα βασικά κείμενά του είναι ο χάρτης των Ηνωμένων εθνών (charter of united nations), το καταστατικό του δικαστηρίου (statute of the court) και οι νόμοι του δικαστηρίου (rules of the court). Το δικαστήριο περιλαμβάνει 15 μέλη, καθένα από τα οποία εκλέγεται για 9 χρόνια και μπορούν μάλιστα να επανεκλεγούν. Η ψηφοφορία γίνεται από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Τα κράτη που μπορούν να προσφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης είναι:

- Μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)
- Μη μέλη του Οργανισμού, αλλά συντελεστές του καταστατικού
- Άλλα κράτη, που δεν περιλαμβάνονται στις παραπάνω περιπτώσεις, τα οποία όμως σε ειδικές περιστάσεις μπορούν να αποταθούν σε αυτό για την απονομή δικαιοσύνης σε διακρατικό επίπεδο

Όσον αφορά τις δικαιοδοσίες του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης είναι κατά βάση οι ακόλουθες:

1. Συμβουλευτική δικαιοδοσία: Το διεθνές δικαστήριο της Χάγης δύναται να παρέχει συμβουλευτική συμπαράσταση σε κάθε νόμιμο αίτημα. Τα συγκεκριμένα αιτήματα μπορούν να προβάλλονται από τη Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, ή και οποιοδήποτε άλλο όργανο, μετά από σχετική έγκριση της Γενικής Συνελεύσεως (π.χ. το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, η Οργάνωση της Παγκόσμιας Υγείας, η Παγκόσμια Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας κ.α.)

2. Δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σε περιπτώσεις όπου υφίσταται αμφισβήτηση: Η συγκεκριμένη δικαιοδοσία αφορά όλες τις υποθέσεις των κρατών, που δύνανται να αποταθούν σε αυτό, ιδίως όταν αυτές ρυθμίζονται από τον καταστατικό του Χάρτη ή αφορούν εθιμοτυπικές σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Στην ειδική περίπτωση όπου τα κράτη είναι συντελεστές του Καταστατικού, μπορούν να διακηρύξουν πως αναγνωρίζουν ως υποχρεωτική τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για όλα τα νομικά αδιέξοδα χωρίς περαιτέρω συμφωνία (αυτοδικαίως) σε σχέση με όποιο άλλο κράτος αποδέχεται την ίδια υποχρέωση.

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. Το εσωτερικό και το διεθνές δίκαιο- το πρόβλημα της ενσωμάτωσης του διεθνούς δικαίου στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών

Όταν μιλάμε για το εσωτερικό δίκαιο, αναφερόμαστε στο δίκαιο που ρυθμίζει τις πολιτικές και κοινωνικές σχέσεις των πολιτών, καθώς και στην οργάνωση της λειτουργίας του κοινωνικού φαινομένου εντός των ορίων ενός κράτους.

Αντίθετα, όσον αφορά το διεθνές δίκαιο, αναφερόμαστε σε σχέσεις των υποκειμένων της διεθνούς κοινωνίας, είτε είναι κράτη, είτε διεθνείς οργανισμοί, είτε και μεμονωμένα πρόσωπα.

Η διαμόρφωση των διακρατικών σχέσεων έχει ιδιαίτερη επίπτωση στο εσωτερικό δίκαιο, το οποίο είναι το μέσο εφαρμογής των κανόνων της διεθνούς κοινότητας και η επισφράγιση της ποιότητας των σχέσεων αυτών. Η ιδιόμορφη φύση και ο εξελικτικός χαρακτήρας του διεθνούς δικαίου είναι στοιχεία, τα οποία οφείλουν να αποτελούν αντικείμενο σεβασμού προς το εσωτερικό δίκαιο των κρατών. Για την ενσωμάτωση του διεθνούς δικαίου στο εσωτερικό δίκαιο ενός κράτους προκύπτουν τα ακόλουθα προβλήματα.

Σε πρώτο επίπεδο συναντάμε τον καθορισμό της ισχύος των κανόνων του διεθνούς δικαίου, σε σχέση με τους κανόνες του εσωτερικού. Πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά κυρίως το μέγεθος των κυρώσεων που θα απευθύνονται στους παραβάτες των κανόνων αυτών. Σε δεύτερο επίπεδο, πρόβλημα είναι η ιεραρχική σχέση των κανόνων του διεθνούς δικαίου με τους κανόνες του εσωτερικού, δηλαδή σε ποιο επίπεδο θα έπρεπε να κατατάξουμε τους κανόνες του διεθνούς δικαίου στην ιεραρχία της εννόμου τάξεως ενός κράτους. Σε τρίτο επίπεδο ανακύπτει το πρόβλημα της εφαρμογής των κανόνων από τα δικαστήρια. Εδώ έχουμε δύο περιπτώσεις: την περίπτωση της εφαρμογής των κανόνων διεθνούς δικαίου από τα εθνικά δικαστήρια και αντιστρόφως, την περίπτωση της εφαρμογής των κανόνων εσωτερικού δικαίου από τα διεθνή δικαστήρια.

Το γενικό ερώτημα που γεννιέται είναι: πρέπει το εσωτερικό δίκαιο να είναι ανεξάρτητο από το διεθνές δίκαιο και αν όχι σε τι βαθμό πρέπει να επηρεάζεται; Και, σε διαφορετική του εκδοχή: ποιο από τα δύο νομικά συστήματα υπερισχύει του άλλου αν δεν είναι ισοδύναμα; Τη λύση στα ερωτήματα αυτά επεδίωξαν να δώσουν διάφορες θεωρίες, εκ των οποίων κυρίαρχες ο δυαδισμός και ο μονισμός.

2. Μονισμός και Δυαδισμός

A) Δυαδιστική θεωρία: Η δυαδιστική θεωρία, που κατά κύριο λόγο αντλεί τις βάσεις της από το νομικό θετικισμό, εκλαμβάνει το κρατικό και το διεθνές δίκαιο ως ισοδύναμα και ανεξάρτητα νομικά συστήματα. Η ανεξαρτησία του ενός νομικού συστήματος από το άλλο έγκειται κατά το δυαδισμό στη διαφορά των υποκειμένων τους, των πηγών τους και της θεμικής τους διάρθρωσης. Κατ' επέκταση, το διεθνές δίκαιο δεν έχει ουδεμία υποχρεωτικότητα πάνω στο εσωτερικό δίκαιο, ούτε το εσωτερικό πάνω στο διεθνές. Αυτό συνεπάγεται πως το διεθνές δίκαιο δεν ενσωματώνεται στο εσωτερικό δίκαιο και δεν αποτελεί πηγή του συνταγματικού δικαίου. Για το συγκεκριμένο λόγο, η εφαρμογή του διεθνούς κανόνα ενός κράτους στηρίζεται στη σύμπτωση του διεθνούς με το εσωτερικό δίκαιο επί της συγκεκριμένης ρυθμίσεως. Βασικότεροι εκπρόσωποι της δυαδιστικής θεωρίας είναι οι Triepel και Anzilotti. Αν και η δυαδιστική θεωρία είναι η πιο απόμακρη από τη σύγχρονη αντίληψη για το διεθνές δίκαιο, συνέβαλλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση τυπικών κυρίως στοιχείων (π.χ. βλ. παρακάτω «κύρωση») που τηρούνται σήμερα, σε λιγότερο βέβαια βαθμό.

B) Μονισμός: Πιο προοδευτική αντίληψη είναι αυτή του μονισμού. Ο μονισμός εκλαμβάνει το διεθνές και το κρατικό δίκαιο ως μία ενιαία έννομη τάξη και για το λόγο αυτό το διεθνές δίκαιο αποτελεί πηγή του συνταγματικού δικαίου. Ο μονισμός φαίνεται μάλλον να συγκλίνει στην πλευρά του διεθνούς δικαίου. Σημαντικότεροι εκπρόσωποι του είναι οι Kelsen και Verdross. Η θεωρία του μονισμού είναι η επικρατέστερη και αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η σύγχρονη αντίληψη που αφορά τις σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού

δικαίου.

3. Θεωρίες που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα της κυρώσεως και γενικά της ενσωμάτωσης των διεθνών κανόνων στο εσωτερικό δίκαιο

Ενδεικτικά, οι θεωρίες που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα της διαδικασίας της κύρωσης, αλλά και με το γενικότερο πρόβλημα της ένταξης τόσο των συμβάσεων, όσο και των εθίμων είναι ουσιαστικά τρεις:

- Θεωρία της Μετατροπής:

Κατά τη θεωρία της μετατροπής, μετά από κύρωση και δημοσίευση, δημιουργείται νέος κανόνας δικαίου που αναμορφώνεται στο πλαίσιο της εσωτερικής δικαιοταξίας. Κατ' επέκταση, ένας κανόνας που έχει καταργηθεί σε άλλα κράτη δύναται να εξακολουθεί να ισχύει στο εσωτερικό δίκαιο.

Η θεωρία αυτή επιλύει τα προβλήματα που ανακύπτουν από τη διαδικασία της κύρωσης, παρ' όλα αυτά δημιουργεί πρόσθετες αμφιβολίες ως προς την ένταξη του εθίμου και σε περιπτώσεις όπου ο διεθνής κανόνας μεταφράζεται σε άλλη γλώσσα.

- Θεωρία της Προσαρμογής

Η θεωρία αυτή, την οποία μάλιστα υιοθετεί το ιταλικό Σύνταγμα στο άρθρο 10, έχει ως βασική της θέση το ότι η εσωτερική νομοθεσία αναζητά τρόπους ώστε να γίνει παράλληλη προς το περιεχόμενο των διεθνών συμβάσεων. Έτσι, σε κάθε έννομη τάξη υπάρχει ρητός ή σιωπηρός κανόνας, κατά τον οποίο το εσωτερικό δίκαιο προσαρμόζεται στο διεθνές.

Όσον αφορά το ζήτημα της ένταξης του εθίμου, απαντά πως είναι ήδη προϊόν συναίνεσης και δεν χρειάζεται περαιτέρω διαδικασία. Κατά τα άλλα, παρουσιάζει τις ίδιες αδυναμίες με τη θεωρία της μετατροπής.

- Θεωρία της Εκτελέσεως

Η επικρατούσα θεωρία είναι μάλλον αυτή της εκτελέσεως. Η συγκεκριμένη θεωρία διατυπώνει πως κάθε κράτος δύναται να προσαρμόζει ελεύθερα τους τρόπους ένταξης και τη σχέση ιεραρχήσεως των διεθνών κανόνων στο εσωτερικό δίκαιο.

Κατά τη θεωρία αυτή, οι κανόνες του διεθνούς δικαίου εντάσσονται όλοι αυτοίσιτοι στο εσωτερικό δίκαιο, ενώ η ισχύς τους ξεκινά ταυτόχρονα σε διεθνές και εσωτερικό δίκαιο. Και ακόμη, η κατάργηση του διεθνούς κανόνα σε διεθνές επίπεδο συνεπάγεται αυτόματη κατάργησή του στο εσωτερικό δίκαιο, χωρίς πρόσθετη διάταξη.

Βασικό πλεονέκτημα της θεωρίας της εκτελέσεως είναι το ότι παρακάμπτει το δίλημμα μονισμού-δυσιαδισμού.

4. Η ενσωμάτωση των διεθνών κανόνων στην ελληνική έννομη τάξη κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος

Το άρθρο του ελληνικού Συντάγματος που αναφέρεται στην ενσωμάτωση των διεθνών κανόνων στην ελληνική έννομη τάξη είναι το άρθρο 28§1 του Συντάγματος, κατά το οποίο: « οι γενικώς παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της κάθε μίας, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.» Τρία είναι βασικά τα στοιχεία που προκύπτουν από την ερμηνεία του άρθρου: ο τρόπος ένταξης των εθιμικών κανόνων του διεθνούς δικαίου, ο τρόπος ένταξης των διεθνών συμβάσεων και η θέση των παραπάνω ρυθμίσεων στην ιεραρχία της ελληνικής έννομης τάξης.

A) Τρόπος ένταξης του διεθνούς εθίμου

Το άρθρο, με την αναφορά του στον όρο «γενικώς παραδεγμένοι κανόνες,» καλύπτει απόλυτα το διεθνές έθιμο, το απαύγασμα της τήρησης μιας αδιάκοπης συμπεριφοράς σε διακρατικό επίπεδο, με την πεποίθηση δικαίου. Το έθιμο, ως διεθνώς παραδεγμένος κανόνας εντάσσεται αυτόματα στο εσωτερικό δίκαιο του ελληνικού κράτους, όπως και οι διατάξεις

αυτοδύναμης εφαρμογής, οι οποίες δεν απαιτούν περαιτέρω ενέργειες της εκτελεστικής ή της νομοθετικής εξουσίας για την ενσωμάτωσή τους (π.χ. κύρωση), αλλά ισχύουν αυτοδικαίως μεταξύ των κρατών (π.χ. για τεχνικά-διοικητικά θέματα δευτερεύουσας σημασίας ή στρατιωτικά σύμφωνα). Αν τα δικαστήρια εκφράζουν αμφιβολίες για κάποιον εθιμικό κανόνα, τότε απευθύνονται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, σε περίπτωση που το Συμβούλιο της Επικρατείας και ο Άρειος Πάγος εκφέρουν αντίθετη γνώμη.

Β) Τρόπος ένταξης της διεθνούς συμβάσεως

Η ένταξη του συμβατικού δικαίου επέρχεται κατά το άρθρο με κύρωση και δημοσίευση. Με τον όρο κύρωση εννοούμε ρητή πράξη-ανάλογα με το κείμενο της συνθήκης και την ανάγκη ιεραρχήσεώς της στο εσωτερικό δίκαιο- των αρμοδίων οργάνων του κράτους, που περιλαμβάνει το κείμενο της συνθήκης ή επαναλαμβάνει το περιεχόμενό της με άλλη μορφή και αποδίδει σ' αυτό «πλήρη και νόμιμον ισχύ».

Με τον όρο δημοσίευση εννοούμε την καταχώρηση της ρητής πράξεως σε επίσημη εφημερίδα του κράτους.

Σπουδαίοι θεωρητικοί (P. Laband-H.Triepel) εξέφρασαν την αναγκαιότητα της κύρωσης, ισχυριζόμενοι πως ο νόμος είναι η εντολή του κράτους προς τους υπηκόους του. Επομένως, η επισφράγιση του κύρους μιας συνθήκης στο πλαίσιο μιας έννομης τάξεως πραγματοποιείται μόνο με την ψήφιση σχετικής νομοθετικής πράξεως. Για το λόγο αυτό εξάλλου, τα συντάγματα εκλαμβάνουν τη συνθήκη αναμφίβολα ως στοιχείο παραγωγής κανόνων έννομης τάξεως.

Η παραπάνω διαδικασία, ωστόσο, δεν είναι πάντα δεσμευτική. Ανάλογα με το κράτος, ο τρόπος ένταξης ποικίλει, ενώ παράλληλα παρατηρείται και το φαινόμενο να δημοσιεύεται μια συνθήκη χωρίς καν να έχει επικυρωθεί.

Στο ελληνικό κράτος, κατ' αντίθεση με τα περισσότερα ευρωπαϊκά, έχει ενστερνιστεί και έχει διατηρήσει τη διαδικασία της κύρωσης, όπως φαίνεται στο άρθρο 28, κατά το οποίο εξουσιοδοτείται ο αρχηγός της εκτελεστικής εξουσίας και επιτάσσεται η εκτέλεση της συνθήκης στο εσωτερικό δίκαιο, μετά την ψήφιση του αντίστοιχου νόμου ή διατάγματος, κατά το άρθρο 36§2.

Γ) Η θέση των διεθνών κανόνων στην ιεραρχία των κανόνων δικαίου

Η ισχύς των συγκεκριμένων κανόνων είναι σαφέστατα εμφανής στο άρθρο 28 του ελληνικού Συντάγματος. Υπερισχύουν από κάθε άλλη διάταξη νόμου. Όχι όμως και του συντάγματος. Το σύνταγμα είναι η κάθετη διαχωριστική γραμμή μεταξύ διεθνούς κοινότητας και κρατών, αφού το κράτος έχει ένα είδος «προσωπικότητας» που του επιτρέπει να καθορίζει τις συμφέρουσες προς αυτό πολιτικές επιλογές. Προσωπικότητας που υπαγορεύεται από το συμφέρον και τη θέληση του λαού. Αν εξετάσουμε επίσης το ζήτημα από άλλη οπτική γωνία, η υπεροχή των διεθνών κανόνων έναντι των κρατικών νόμων είναι ενδεικτική της σημασίας που κατέχουν οι ρυθμίσεις του διεθνούς δικαίου στην ελληνική έννομη τάξη. Είναι επίσης δηλωτική του καταναγκαστικού χαρακτήρα του διεθνούς δικαίου πάνω στο εσωτερικό. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του G. Burdeau: "bien loin d' etre l' antinomie de la force, le Droit la postule et la iustifie."

Καθώς οι νόμοι είναι κατώτεροι των διεθνών κανόνων, η εφαρμογή τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν συγκρούονται ή όχι προς αυτές. Αυτή είναι και η ως ένα βαθμό επίδειξη ισχύος του διεθνούς έναντι του εσωτερικού δικαίου. Εφόσον ένας νόμος αντιτίθεται σε διεθνή κανόνα, τότε δεν εφαρμόζεται λόγω της ανώτερης τυπικής ισχύος του δευτέρου έναντι του πρώτου. Στο ελληνικό σύνταγμα, το προβλεπόμενο άρθρο είναι το άρθρο 28. Στο γαλλικό, το άρθρο 55. Στο ιταλικό, το άρθρο 10. Και οι ρυθμίσεις αυτές είναι αυξημένης τυπικής ισχύος, ως άρθρα του Συντάγματος. Άρθρα που δύσκολα δύναται να αναθεωρηθούν. Ένας νόμος λοιπόν που αντιτίθεται σε διεθνή κανόνα, δεν εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ως αντισυνταγματικός, βάσει του προβλεπόμενου από το εκάστοτε Σύνταγμα άρθρου που ορίζει την ανωτερότητα των διεθνών κανόνων έναντι των νόμων ενός κράτους. Κριτής του αν ένας νόμος αντιτίθεται σε έναν κανόνα διεθνούς δικαίου ή όχι, είναι συνήθως τα εκάστοτε δικαστήρια.

Είναι, νομίζω, ιδιαίτερα σημαντικό για την πρόοδο του διεθνούς δικαίου το γεγονός της ισχυροποίησης της θέσης του στα πλαίσια των ενόμων τάξεων. Ιδίως όταν πρόκειται για θέματα που προκαλούν προβληματισμούς σε παγκόσμια κλίμακα, όπως η κατοχύρωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα οποία χρήζουν άμεσης ισχυροποίησης λόγω της διαρκούς παραβίασής τους, ειδικά τα τελευταία χρόνια.

Δ) Άλλα άρθρα του Συντάγματος που αφορούν το διεθνές δίκαιο

Το άρθρο 2§2: « η Ελλάδα ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών.»
Είναι μία διάταξη που αναφέρεται στους γενικώς αναγνωρισμένους κανόνες του Διεθνούς δικαίου και που έχει στόχο να υπογραμμίσει τη σημασία της θέσης του Διεθνούς Δικαίου στο ελληνικό Σύνταγμα.

Το άρθρο 5§2: « Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.»
Από το άρθρο αυτό έμμεσα προκύπτει πως κάθε κανόνας του διεθνούς δικαίου εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη απευθείας χωρίς να χρειαστεί η μετατροπή του σε εσωτερικό δίκαιο.

Το άρθρο 36§1: «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας με τήρηση οπωσδήποτε των ορισμών του άρθρου 35 παράγραφος 1, εκπροσωπεί διεθνώς το κράτος, κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας, οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις και τις ανακοινώσεις στη Βουλή, με τις αναγκαίες διασαφήσεις, όταν το συμφέρον και η ασφάλεια του κράτους το επιτρέπουν.» Έτσι, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο εκπρόσωπος του κράτους στο διεθνή χώρο. Καμία όμως πράξη του δεν έχει ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού, όπως ορίζει το άρθρο 35§1. Αρμόδιος στην προκειμένη περίπτωση είναι ο υπουργός εξωτερικών.

Το άρθρο 100§1, (εδ. Στ): «στ) Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό των κανόνων διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεγμένων κατά την παρ. 1 του άρθρου 28.» Συγκαταλέγεται εκτός των άλλων και η αρμοδιότητα του ΑΕΔ για το χαρακτηρισμό των κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεγμένων και την επίλυση των ερμηνευτικών προβλημάτων που προκύπτουν κατά την ένταξη των διεθνών κανόνων στο εσωτερικό δίκαιο.

ΚΡΑΤΙΚΑ ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ-ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

1. Η συνομοσπονδία κρατών

Με τον όρο συνομοσπονδία κρατών εννοούμε «τη με βάση συνθήκη διεθνούς δικαίου

συνεργασία κυρίαρχων κρατών για την επίτευξη ενός ή περισσότερων σκοπών. » Πρόκειται για συνεργασία κρατών, τα οποία αποφασίζουν από κοινού για διάφορα κρίσιμα ζητήματα, ιδίως αμυντικά και οικονομικά, διατηρώντας την κυριαρχία τους. Αυτό σημαίνει ότι δεν υφίσταται κεντρική εξουσία, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των ομοσπονδιακών κρατών, για το λόγο αυτό άλλωστε διαφέρουν από τα ομοσπονδιακά κράτη και αποτελούν συνεργασίες κρατών. Για το συντονισμό των διαπραγματεύσεών τους, συστήνονται όργανα, τα οποία αποτελούνται από τους εκπροσώπους των κρατών που απαρτίζουν τη συνομοσπονδία. Κάθε κράτος μπορεί να ασκήσει veto σε περίπτωση διαφωνίας. Η συνομοσπονδία κρατών αποτέλεσε αρχικό στάδιο για τη διαμόρφωση των ομοσπονδιακών κρατών, δηλαδή την εξέλιξη μιας διακρατικής συνεργασίας σε κρατικό μόρφωμα με κεντρική εξουσία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ομοσπονδιακό κράτος της Γερμανίας.

2. Η ομοσπονδία κρατών

Στο διεθνή χώρο η εξέλιξη των μορφών που λαμβάνουν οι κρατικές συνεργασίες είναι διαρκής και πολύπλοκη. Ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται είτε ως συνώνυμος του ομοσπονδιακού κράτους, είτε ως συνώνυμος του όρου «συνομοσπονδία κρατών». Πρόκειται για το ενδιαφέρον ζήτημα της μετάλλαξης ενός διεθνούς οργανισμού, που συστήνεται κατ' εξέλιξη μιας διακρατικής συνεργασίας, σε μόρφωμα με κρατική φύση. Η μετάλλαξη αυτή έγκειται κυρίως σε ένα σημείο: τη δημιουργία νέου Συντάγματος, στο οποίο θα υπόκεινται τα Συντάγματα των κρατών- μελών της ομοσπονδίας. Επειδή οι δεσμοί των κρατών είναι πιο χαλαροί σε επίπεδο ομοσπονδίας κρατών απ' ό,τι στο ομοσπονδιακό κράτος, είναι ίσως προτιμότερο να αποφεύγεται η χρήση του συγκεκριμένου όρου ως συνωνύμου του ομοσπονδιακού κράτους, έστω κι αν ο όρος ανήκει στην ευρύτερη έννοια του ομοσπονδιακού κράτους.

3. Η ιδιαίτερη περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ως προς το χαρακτηρισμό της η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ε.Ε. παρουσιάζει χαρακτηριστικά τόσο της συνομοσπονδίας κρατών όσο και του ομοσπονδιακού κράτους. Όσον αφορά τη συνομοσπονδία κρατών, η Ε.Ε. υιοθετεί τον τρόπο λήψεως των αποφάσεων (δηλαδή με ομοφωνία). Όσον αφορά το ομοσπονδιακό κράτος, οι κανόνες του κοινοτικού δικαίου εφαρμόζονται αυτοδικαίως στα κράτη-μέλη. Ωστόσο, η Ε.Ε. δεν διαθέτει ακόμα Σύνταγμα. Με τη δημιουργία Συντάγματος, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αποτελέσει πλέον ομοσπονδιακό κράτος, ακολουθώντας τη συνήθη μέχρι στιγμής εξελικτική πορεία των περισσότερων ομοσπονδιακών κρατών.

ΕΝΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Έλεγχος συνταγματικότητας και έλεγχος συμβατότητας των νόμων κατά το γαλλικό Σύνταγμα

Κάθε συντεταγμένη πολιτεία έχει μεριμνήσει για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων της. Έτσι και το γαλλικό κράτος περιλαμβάνει στο Σύνταγμα του ρυθμίσεις που ορίζουν τη διαδικασία και τα πρόσωπα-όργανα που ελέγχουν τους νόμους που πρόκειται να τεθούν σε ισχύ. Αρμόδιο όργανο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων στη Γαλλία είναι το Συνταγματικό Συμβούλιο (Conseil Constitutionnel), του οποίου η απόφαση λαμβάνεται πριν την έκδοση του νόμου. Όπως συμβαίνει και στο ελληνικό Σύνταγμα (βλ. και παραπάνω, άρθρο 28), οι διεθνείς συνθήκες κατά το άρθρο 55 του γαλλικού Συντάγματος έχουν ανώτερη τυπική ισχύ από τους νόμους του κράτους. Νόμος που αντιτίθεται προς διεθνή συνθήκη είναι αντισυνταγματικός, καθ' ό,τι παραβιάζει το άρθρο 55 του γαλλικού Συντάγματος. Επομένως, γεννιέται το ερώτημα: ποιος είναι ο αρμόδιος για τον έλεγχο της συμφωνίας των νόμων με τις διεθνείς συνθήκες; Το γαλλικό Σύνταγμα ορίζει ότι ο έλεγχος της «συμβατότητας» των νόμων γίνεται από τον κοινό δικαστή (κατ' αναλογία προς το ελληνικό σύστημα) και επομένως ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων δεν επεκτείνεται στον έλεγχο της συμβατότητάς τους. Πώς, λοιπόν, έχει η διαδικασία του ελέγχου της συμβατότητας των νόμων στη γαλλική έννομη τάξη; Αρχικά θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι στη Γαλλία υπάρχει η ιδιαιτερότητα του να ελέγχεται η συνταγματικότητα των νόμων πριν από την έκδοσή τους από το Συνταγματικό Συμβούλιο. Η ρύθμιση αυτή δημιουργεί ορισμένα προβλήματα, τα οποία

βέβαια υπερκαλύπτονται με την ερμηνεία των γαλλικών συνταγματικών άρθρων. Τα προβλήματα αυτά αφορούν περιπτώσεις όπου το περιεχόμενο ενός νόμου συγκρούεται με το περιεχόμενο μιας διεθνούς συνθήκης, μετά από τη σύναψή της. Συνάγεται, για την αντιμετώπιση του προβλήματος, από την ερμηνεία του γαλλικού Συντάγματος το γεγονός ότι η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση αντίφασης, τίθεται στην κρίση του κοινού δικαστή η εφαρμογή ή όχι του συγκεκριμένου κανόνα. Αυτό εξηγείται από το γεγονός πως κάθε νόμος, όπως ακριβώς και στην ελληνική έννομη τάξη, δεν ακυρώνεται. Ο κοινός δικαστής εξετάζει απλώς αν υπάρχει ασυμβατότητα μεταξύ των δυο κειμένων και όχι αν υπάρχει πλήρης συμφωνία του ενός με το άλλο. Αν τα δύο κείμενα είναι «συμβατά» τότε ο νόμος εφαρμόζεται κανονικά. Αν ωστόσο υφίσταται σημαντική αντίφαση, και άρα ο νόμος κρίνεται αντισυνταγματικός, τότε ο κοινός δικαστής επιλέγει να μην προχωρήσει στην εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου και επικαλείται τη συνθήκη. Βέβαια, σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί πως η γαλλική έννομη τάξη διαφοροποιείται σε ένα σημαντικό βαθμό από την ελληνική όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα. Δηλαδή, ενώ στην Ελλάδα ο έλεγχος της συμβατότητας μπορεί να γίνει αυτεπαγγέλτως, στη Γαλλία κάτι τέτοιο πρέπει να το επικαλεστεί ο εκάστοτε διάδικος. Ο νόμος δεν μπορεί να ακυρωθεί, γι' αυτό και η εφαρμογή του ή όχι εξαρτάται από το εκάστοτε δικαστήριο. Το τελευταίο, αν τον κρίνει αντισυνταγματικό, δεν τον εφαρμόζει.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε μια πολύ επιγραμματική προσέγγιση, σε σχέση με την έκταση και τις εκάστοτε παραμέτρους που θα μπορούσε να δώσει κανείς σε μια τέτοια πραγματεία, έγιναν νομίζω φανερά τα βασικά σημεία στα οποία θεμελιώνεται η σχέση συντάγματος και διεθνούς δικαίου και ιδιαίτερα, της σχέσης των συνταγματικών με τους διεθνείς κανόνες. Έγινε αναφορά στους τρόπους ενσωμάτωσης του διεθνούς δικαίου στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών, στον τρόπο απονομής της διεθνούς δικαιοσύνης, σε άλλα Συντάγματα εκτός του ελληνικού και σε περιθώρια βελτιώσεως.

Η εξελικτική πορεία της σχέσης αυτής δεν είναι στάσιμη. Τα πρόσφατα γεγονότα, των οποίων όλοι λίγο πολύ έχουμε γίνει θεατές, όπως και τα φρικτά εγκλήματα που συντελούν εμφανείς παραβιάσεις των διεθνών συνθηκών για την διεθνή προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καταδεικνύουν πως η αύξηση του καταναγκαστικού χαρακτήρα των διεθνών κανόνων είναι αναγκαία. Αυτό βέβαια προϋποθέτει τη δημιουργία ενός διεθνούς μηχανισμού απονομής δικαιοσύνης, τέτοιου ώστε να μην επηρεάζεται από τα συμφέροντα των κρατών, αλλά να επιβάλλει την ίση και δίκαιη μεταχείριση όλων των υποκειμένων του διεθνούς δικαίου.